

בית הספר לאמנויות
החוג למוסיקה

יום ראשון, 19 באפריל 2015, בשעה 19:30
במשכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט, אודיטוריום 207

קונצרט

כבר 120

קונצרט לציון יום הולדת שישים
לפרופ' איתן שטיינברג ולפרופ' יובל שקד

אתי בן-זקן, קול

יעל ברולסקי, כינור

טלי גולדברג, כינור

מירי מנשרוב, ויולה

שירה מני, צ'לו

יוני עציון, צ'לו

שיר פרץ, משחק

בתכנית:

יובל שקד: *תמונת הראי של חיזיון*, מפגש בין ארנולד שנברג לקרל קראוס
למספר, לכינור, לוויולה ולשני צ'לי, עם הקלטות דוקומנטריות (1984)

איתן שטיינברג: *סטאבט מאטר – תפילה אנושית*
לזמרת, לרביעיית כלי-קשת ולפס-קול (2004)

משך הקונצרט כשעה וחצי

Das Spiegelbild einer Vision, eine Begegnung von Arnold Schönberg mit Karl Kraus

למספר, לכינור, לוויולה, לשני צ'לי ולשחקנית, עם הקלטות דוקומנטריות (1984)

טקסט: קרל קראוס

יובל שקד, מספר; יעל ברולסקי, כינור; מירי מנשרוב, ויולה; שירה מני, יוני עציון – צ'לי;

שיר פרץ, משחק

יובל שקד נולד ב-1955 בקבוצת גזר. למד נגינה בגיטרה קלאסית (אצל טליה בורלא ויוסי ירושלמי) ובקלרנית (אצל יעקב אלמוג); באקדמיה למוסיקה על-שם רובין בתל-אביב (קומפוזיציה אצל הפרופסורים אבל ארליך וסרג'יו נטרא) ובבית הספר הגבוה למוסיקה בקלן, גרמניה המערבית ("תיאטרון-מוסיקה חדש" אצל פרופ' מאוריסיו קאגל). מלמד משנת 1985 במכללת סמינר הקיבוצים. בשנים 1990-1996 שימש עורך הפרסומים של המכון למוסיקה ישראלית, ובשנים 2000-2008 ניהל את המרכז למוסיקה יהודית על-שם פהר ב"בית התפוצות". מלמד בחוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה משנת 2000 (משלהי 2010 – ראש החוג). לימד סמינר תיאוריה, ניתוח ואסתטיקה, וכן קומפוזיציה, בקורסי הקיץ למוסיקה חדשה בדארמשטט, בשנים 2010, 2012 ו-2014. חיבר את הספר *מוסיקה מתפתחת* ומאמרים רבים; הפיק תקליטורים וערך את החוברות הנלוות להם. אב לארבעה, סב לשניים, מתגורר בפרדס-חנה.

"מה אני יכול לעשות שחזיונות חיים וקיימים?" (קרל קראוס)

"אני מקווה שלא תעשה בדיחות גרועות על עניין רציני כל-כך." (ארנולד שנברג)

העובדה שהסופר והפובליציסט הווינאי קרל קראוס היה, בעת ובעונה אחת, מעריץ נלהב של ז'ק אופנבאך ומשענת מוסרית לארנולד שנברג אופיינית לדיאלקטיקה שמתגלמת בדמותו. יחסיהם המורכבים בעליל של שנברג וקראוס התמידו, אף שידעו שיבושים אחדים. תפיסותיהם של השניים ביחס לתפקידיה של מוסיקה היו שונות בתכלית. עם זאת, קראוס גיבה את פעולותיהם של שנברג ואנשי חוגו ומגיעיהם (ומחלוקותיהם) עם הקהל וגורמים בתחום התרבות בגישה פוליטית-תרבותית עקרונית ובעמדה אסתטית-מוסרית איתנה. ממנו למדו מאבק אידאולוגי וביקורת לשון מהם.

שנברג התכוון, כנראה, להלחין את הטקסט הסאטירי מאת קראוס, "חלום – חיים בווינה", אולם לא הוציא את כוונתו מן הכוח אל הפועל. "הקהל דורש כיום לראות על הבימה חוסר הומור מרקד." – אמירה זאת של קראוס אינה מאבדת מתוקפה גם בתחום תיאטרון-המוסיקה "הרציני" של זמננו. יצירתי מנסה להפגיש שוב את קראוס ושנברג. בטקסט שובצו הקלטות דוקומנטריות, שבכוחן להעצים אחדות מתכונתיו. החומר העיקרי לקומפוזיציה נגזר ממוטיב מלודי וריתמי יחיד, ברוח שנברג (ר' רביעיית כלי-הקשת מס' 3, אופ' 30).

כותרת היצירה רומזת לחזיונות ולפורטרטים העצמיים שצייר שנברג ולשימוש שעשה ב'ראי' כטכניקה קומפוזיטורית, וכן לעולם המושגים של קראוס, אשר התיאורים המכונים בו 'חזיונות' אינם אלא ייצוגי-מציאות כתמונות ראי.

היצירה בימתית, ומבוצעת הערב במתכונת כמעט-קונצרטנטית. זהו ביצוע הבכורה של היצירה בישראל. אני סקרן לקראת ההיכרות עם התקה תרבותית בת כ-2,300 קילומטרים, כמאה שנות ציוויליזציה, וכשלושים שנות אדם, שלי.

ההרצאה הראשונה שלי הסתיימה, ולפני שנרדמתי קראתי עיתון (תאונת דרכים של איש זר בווינה): "ב-7 ביוני בשנה שעברה נסע הסוחר רודולף ב' מבואנוס איירס בכרכרה פתוחה אל תחנת הרכבת מערב. בצומת של סמטת לר [Löhrigasse] ורחוב פלבר [Felberstraße] התנגשה הכרכרה בקרון של החשמלית העירונית. גב' אנה ב' ניתזה מן הכרכרה וסבלה מפריקה של כתף ימין ומשבר בזרוע, בעוד שבעלה יצא מזה בנקע של קרסול שמאל." עוד דוח כי בני הזוג – אשר הזדרזו ובאו לווינה מתוך הכוונות הטובות ביותר, כלומר לשם הגברת התיירות, והגיעו לעיר מן המניעים הטהורים ביותר, משום שנמשכו על ידי הקריאות! Fiaka! (כרכרה) ו-Wagerl! (עגלה) המדהדות עד לעברו הנגדי של האוקיינוס, ולא נרתעו מפני החוצצה של המבקר בקרון החשמלית העירונית – בני הזוג זוכו על ידי בית המשפט בדמי נזיקין. זה צודק, חשבתי לעצמי, אף על פי שבכך מצב מפעילי התחבורה, אשר ממילא מנהלים מאבק מייאש...

התחלתי להירדם. אבל, מצד שני, המקרה לא יצא לי מהראש – מדוע לגלות חמלה? את העובדה שבעיר הזאת, שגאוניה מתבוננים בשנאה תהומית על חיי התחבורה, ועגלוניה מטיילים קנסות כספיים גבוהים על הפרעת שלוותם, לא נמחצים מדי יום ובכל צומת רחובות ארגנטינים למוות, יש לייחס אך ורק למחסור הניכר בארגנטינים.

בכך מצאתי לבסוף נחמה, ונרדמתי.

חלמתי שעליי לשאת הרצאה, הקהל נאסף, אבל אני שכחתי בבית את כתב היד של ההרצאה. מן האולם אל הדירה שלי זוהי אך קפיצה קטנטנה, חשבתי, אבל אפילו אותה איני רוצה לעשות ברגל, מתוך התחשבות במצב מפעילי התחבורה וכדי שלא לגרום לקהל להמתין אפילו דקה אחת. לכן, חיפשתי במשך שעה תמימה מונית – בעיר החביבה הזאת היא אינה נקראת Taxa אלא Taxi. אף על פי שהגועל כבר חנק אותי ונערכתי לכך שהמונה יקפיץ את המחיר בעשר קרונות בכל 15 שניות, עליתי לרכב. מיד הקיף אותו המון רעשני והסתכל בניסיונות של הנהג להתניע אותו בתשומת לב, שמן הראוי היה לייחד לעניין משמעותי יותר. כשהגענו לצומת הרחובות הבא דרס הרכב את איל הנדל"ן זיקורה [Sikora]. הוא קרס והציג להמון הסקרן גדם שטוף-דם. לא יכולתי לשאת את המראה ושכנעתי את הנהג שלא להימלט אלא להסתובב, לחזור ולבקש סליחה מן האיש. הנהג ניגש אליו ואמר: "מה עם שנינו, אח שלי?" הגוסס חייך חיוך מפויס, ואנחנו המשכנו בנסיעה.

כעבור רגע הסביר הנהג שאינו יכול להמשיך, כי אין לו "גפרורים בשביל הפנסים". לכן, וכדי להתקדם מהר יותר, עליתי לכרכרה של סוס אחד, אשר העגלון שלה קרא בלי הרף "סוס, דיו!" וגרם לי להתעניין בו. אבל לא הייתי יכול להשתחרר ממנו בשום דרך, חוץ מאשר על ידי קבלת ההזמנה שלו. ואז התחילו ההאכלה והכיסוי, המשמשים להעברת זמן של עגלונים, כאשר הערבים מתארכים. בעגלה נמצא ראי שבור, ובו הבחנתי בשערה לבנה שצצה לי על הרקה. הולכי הרגל נבהלו מפני הכרכרה, ובגלל שהעגלון קרא בלי הרף "הו!", הם פחדו עוד יותר, ולא ידעו אם הם צריכים לזוז קדימה או אחורה. אלא שהם לא יכלו לעשות לא את זה ולא את זה, כי – כפי שנזכרתי – הם לא יכלו לזוז בכלל. איש לא נפגע.

אולם כעבור רגע הסביר העגלון, שאינו יכול להמשיך בגלל שזה 'בעייתי', ורמז בכך לשכבת הקרח שעל הכביש. נתתי לו עבור הדרך שעברנו 150 קרונות, הוא דחה את הסכום ואמר בנדיפה: "הי, אתה, אדון, מה אתה נותן לי פה?" הסתמכתי על התעריף הקבוע – מאה. הוא מלמל: "ביום כזה?!" ודרש 120. נתתי לו, בלי להבין מה זה קשור לאיזה יום זה.

עד מהרה מצאתי כרכרה אחרת, אשר העגלון שלה לא צעק דבר, אלא התבונן בי בעיונות. אבל כששאלתי: "שמא נצא לדרך, אדוני?", הוא דיילג בכעס למושבו למעלה וקרא לעברי: "אני תפוס!"

שוב נאלצתי אפוא לכתת את רגליי ולחפש אפשרויות נסיעה. עברתי בסמטאות זוויתיות, אשר בעבר שרפו בהן מכשפות, וכיום הן מסתכלות בהן מבעד לחלונות. מותר היה להן להתנהג באופן מגונה בלי לפגוע ברגל גסה בתחושת הבושה. בבת אחת החלטתי להעיר את מפכ"ל המשטרה ולשאול אותו מדוע אסר על הנערות את השמחה היחידה שעדיין יש להן, כלומר את הנגינה בפסנתר. הוא אמר שעליי להגיש תלונה וכי הוא מאמין שביכולתו להבטיח לי שבקשתי תישקל בכובד-ראש רב ככל האפשר, שהרי השלטונות מתייחסים לזנות באופן אובייקטיבי, וכמו כן, כל זמן שלא תהיה כל בעיית צניעות –

אבל עכשיו מהר הביתה. עליתי לחשמלית. לבחירתי עמדו ארבעים קרונות, כי הראשון לא יכול היה להתקדם, בגלל תהלוכה. אחרי שעברה נשף המבקר בלי הרף בחצוצרה שלו לתוך האוזן שלי, ורצה בכך לגרום לנהג החשמלית להבין שגם הוא מישוה. בזמן הנסיעה כבה האור בכל כמה רגעים, כך שבכל הרצון הטוב לא ניתן היה לקרוא את כרטיס הנסיעה. למען האמת, היה חשוך כל הזמן, רק מפעם לפעם היה אור. חשבתי, אהה, אלה רגעי הצלילות של התחבורה העירונית. בכל עיקול – רעד וטלטלה; האנשים נחבטו, נפלו ומתו כמו זבובים. סיכת-כובע דקרה וניקבה את עיני השמאלית; דעתו של איש אחד הייתה עדיין צלולה כל כך שביקש ממני אש. מישוה ירד עכשיו מן החשמלית, ואיש אחד שעמד לידי אמר: "זה היה הידוען המדומה הצעיר." בצומת הרחובות הבא התרחשה התנגשות עם כרכרה שישבו בה בני-זוג ארגנטינים. כדי להתחמק מן המראה המביך ברחתי לתוך מסעדה. ארבעים מלצרים צעירים חיטטו בה לעצמם באף. זה היה בית-עסק גדול. ארבעים נושאי-ארוחות שאלו אותי אם כבר הזמנתי ולמשמע תגובתי הצטערו על שאין ביכולתם לשרת אותי. היה רק 'פיסון וינאי' [Wiener Tascherl], צמד מילים שחוקרו להן יחדיו וגורם לי לחום. כל האנשים הסתכלו לי על הפה. לפתע הובא קמח ירוק, אבל שכני ניפץ לי את האשליה ואמר שאלה ירקות. "מדוע אינך אוכל את זה? זה צלי!" ילד צלוי, אמרתי בחשש. – אש! שרפה! קראו כולם. כמה שזה נכון, חשבתי; חטאתי בחוסר זהירות, האשמתי את עצמי. אבל בעצם כולם רצו הרי להיצלות, כדי להופיע בכותרות העיתונים. ברקע נשמעה בלי הפסק הצעקה: "לזוז, בבקשה" [Ssoss bitte], והסבירו לי שזהו אות האזעקה של המלצרים עמוסי הצלחות, גם אם מדובר במנות מוצקות, בבקשה שלא ייתקלו בהן. מדריך תיירים המליץ לי להרשות לעצמי בהזדמנות את השעשוע לצעוק לתוך התווה ובוהו הזה את המילה 'חשבון'. לדבריו, אחווה משהו מיוחד. כשצעקתי "חשבון!" התרבתה הצעקה, התפשטה והדהדה ברחבי המסעדה. איש העביר אותה לרעהו, עד אשר אפילו המלצר האמון על החשבונות שמע אותה. אבל הוא, כשהגיע לקרבתו, חש דחייה וכנראה שהתאבד במטבח...

האם הלילה הזה יימשך לנצח?...

פתאום אמר לידי אסתיקן מברסלאו [Breslau]: "אח, נפלא! בדיוק זה כל כך מעודן בעיר הזאת. איני מבין מה אתה רוצה. לכל דבר יש אופי. ובכל מקום התרבות הישנה הזאת! אתה מכיר את בר-הופמן [Beer-Hofmann]? הוא צריך להיות ממש מצוין! ואיפה עוד תמצא את הצורות המשחקיות הללו של אקסטוזות מצליחות, מאוחדות עם החינניות הלאה של כיסופים גוֹנֵעים? כאן יש מסורת! והסמטאות השקטות של פרברי וינה! והרובע של חצר הקדושים [Heiligenkreuzerhof]! והארמון של הנסיך אויגן! הכול טיפ-טופ!" האיש שדיבר כך נראה כמו פסנתר כנף בכשטיין [Bechstein]; הוא היה שחור, והיה לו צליל אצילי. הוצאתי אותו מכיוון, ואמרתי: "לכל עיר יש את הריח שהיא ראויה לו. ברלין מריחה כמו גיהנום עם בנזין, וינה – כמו גן-עדן עם חרה של סוסים. כאן התחבורה כבר מחושמלת, אכן, אני מודה, אבל את צואת הסוסים כבר אי-אפשר לסלק. לעולם לא, לעד לא", אמרתי ברגש. "זה לא נכון שרק צואת סוסים מונחת ברחובות הנעימים של וינה שלכם!" "לא, גם

חֲרָבוֹנִים של כלבים! האם דרכת כבר בברלין על כלב, על המדרכה, בזמן ש... – יריבי התחיל לנגן על עצמו אדג'ו [adagio], זרק לעברי עוד מבט עצוב, ומת ביופי. קראתי אחריו: "האם בכלל ראית כבר כלב ברחובות ברלין? מדי פעם בפעם נוסעת מכונת! התרבות הרוחנית של עיר מתחילה בניקיון הרחובות שלה..."

אבל איך אגיע במזג-האוויר הזה הביתה, אם לפני המסעדה עומדת כרכרה, והעגלון לא רוצה לנסוע במזג-האוויר הזה? בחוץ מונח הכול כמו משקה קפה קפוא. נראה שכל הדייסה שחלחלה אי פעם בינות לאבני המדרכה והכביש מפעפעת ומבעבעת, וכבר אני חש בצווארי שרגליי רטובות. או, זהו מזג-האוויר שבאמצעותו מתנקם בנו האקלים הנורא על כך שהשתבחנו בכמה ימים תכולים. זה גורם מיגרנה ושנאת-אדם. כמה שהכול בייתי כאן, ואפילו מזג-האוויר מדבר בניב המקומי.

איך שאני מאבד כאן את הזמן שלי בהמתנה למזג-האוויר, והוא אינו מגיע לקצו, ולי אין יותר זמן. אוחזים בי, ובתוך כך עוד עושים לי מוסיקה. אני רוצה להציל את חיי וצריך לשלם בחיים שלי כדמי-כופר, כך שכאשר אשתחרר לא יהיה לי דבר. אני כבר טס, ואסור לי ללכת. מוט בגב וייסורים ברגליים. אם איני יכול להגיע ליעד, עליי לתאר את המכשולים. באיזשהו מקום ממתנינים לי. היכן כתב-היד? ... אני מוצא אותו בכיס, ועכשיו חייבים למהר. "עצור!" אני מדלג מעל הקברים, שתי עיניים יוצאות שם לטיול, אבל זה לא צריך להדאיג אותי; אני קופץ מעבר לעמוד הזיכרון למגפה; אני מתקדם בקו אווירי. אם יהיה לי מזל והרכבת תאחר – ברצוני לחשוב עד הסוף על אמרת-הכסף. שגיאת דפוס תהרוג לי אותה. אני מיטלטל ומתלבט בין שתי מילים, עצבי מתרופפים ואני ברקיע השביעי... אבל עליי להמשיך. אני רץ, רודף, מסתער במעלה המדרגות, ושם מקבל את פניי נשיא אגודת הסטודנטים, איש בן שמונים בעל שיער לבן כשלג, ואומר: "חשבנו שלא תבוא כבר. הקהל המתין, רק האנשים בשורה הראשונה מתו. אבל עכשיו מהר; אחרת השרת יכבה את האורות." אמרתי: "מוטב היה לנסוע דרך ברלין. אבל אין מה לעשות. יצאתי מזה בנקע של קרסול שמאל. ברחובות יש עומס של תנועת התיירות. בכל הרצון הטוב, זה היה בלתי אפשרי להגיע קודם."

קרל קראוס

צלב הכבוד

באוסטריה יש לנערות צעירות, המשליכות את עצמן לזרועות ההפקר, מדרג של ענישה. מבדילים בין נערות שחטאו בעיסוק בלתי מורשה בזנות; לבין נערות שמצהירות בשקר כי הן נתונות בפיקוח המשטרה; ובין אלה לבין נערות שמורשות לעסוק בזנות, אך אינן מורשות לשאת צלב-כבוד. חלוקה זאת נראית במבט ראשון מבלבלת, אולם היא תואמת את מצב העניינים לאשורו. נערה שנראתה לבלש מסוים חשודה – שום דבר לא נראה לבלש חשוד יותר מנערה – טענה שהיא נמצאת תחת פיקוח המשטרה. היא הרשתה לעצמה להתבדח, אבל התחקו אחרי הדברים. הואיל וטענתה הסתברה כלא נכונה, היא נלקחה לחקירת המשטרה בחשד לעיסוק בלתי מורשה בזנות. בגלל שחשד זה הוכח כלא-מוצדק, כלומר הסתבר שהנערה אינה עוסקת בזנות כלל, האשימה אותה הפרקליטות בתצהיר כוזב. בכתב האישום נכתב שהנערה "העמידה פנים כלפי הבלש כאילו היא משתייכת למעמד חברתי, שאיננה משתייכת אליו." היא עסקה לא בזנות מותרת ולא בזנות אסורה. היא

הייתה אפוא רמאית, ורק בגלל שבזמן הדיון המשפטי השיבה על שאלת השופט, מה חשבה לעצמה בזמן שעשתה כך, "שום דבר", התחמקה מהרשעה.

כדי לסכם: היא טענה שהיא בפיקוח המשטרה. הואיל ולא הייתה זאת אמת, היא נחקרה בחשד שקיימה אורח חיים לא-מוסרי. היא הצליחה להוכיח שאינה בלתי-מוסרית במידה מספקת, כדי לקיים אורח-חיים לא-מוסרי, אולם לא הצליחה להוכיח שהיא מוסרית במידה מספקת, כדי להיות בפיקוח המשטרה. כך לא נותרה בררה, אלא להאשימה בתצהיר כוזב, אשר בעטיו מרשיעים באוסטריה גם רוצחים, אם אי-אפשר להוכיח שרצחו.

עכשיו נלך צעד הלאה. כאשר נערה מורשה לעסוק בזנות, ייתכן שאינה מסגירה זאת וטוענת ברמייה שאינה מורשה לעסוק בזנות. במקרה כזה היא מעמידה פנים כאילו היא מקיימת אורח-חיים לא-מוסרי, ולא משום שהיא מורשה לקיימו, אלא למרות שאינה רשאית לקיימו, וכל זה בעוד שלאמתו של דבר היא רק מורשה לקיים אורח-חיים לא-מוסרי, שהיא מורשה לקיים. מקרים כאלה קורים למעשה רק לעתים רחוקות, וגורמים לבית המשפט העליון להתנדנד.

המקרה הקשה מכולם הוא, עם זאת, זה שאירע לאחרונה בווינה-נוישטאט [Neustadt]. באחד מבתי-המרזח שם מתגוררת נערה, המורשה לעסוק בזנות ואשר עד כה לא היה לה שום חוש לצניעות. היא סיגלה לעצמה אורח-חיים בלתי מוסרי, שאינה מקיימת, ולא הוכח אפילו פעם אחת שהיא טוענת ברמייה שאינה עוסקת בזנות, שהיא מורשה לעסוק בה. אלא שהשטן דוהר בעקבות הנערה החפה מפשע, וערב אחד היא מסתובבת בסלון וצלב-כבוד לרגל יוגל צבאי מונח על חזה. "בכך היא עוררה בקרב האורחים –", כן, מה אפשר לחשוב שהיא עוררה בכך בקרב האורחים? לא את מה שחושבים, אלא להיפך: רוגז. ואם נערת-שעשועים מעוררת רוגז בקרב אורחיו של בית-זנות, כי אז באמת הגיע הזמן שהפרקליטות תתערב. ואכן, הנערה הואשמה בעירור שאינה מורשה לעורר. השופט הראשון זיכה אותה. הוא אמר שצלב-כבוד לרגל יוגל צבאי אינו עיטור, והרוגז אינו אלא רוגז מן הסוג שעל המשטרה להעניש בגינו. בכך הוא הודה, כמובן, שהנערה הייתה אשמה אילו ענדה, למשל, את אות טאקובו [האות לציון יובל להתקוממות השנייה של סרביה נגד האימפריה העות'מנית]. אמנם ברור לגמרי כי ענידה בלתי-מורשה של אות עלולה תמיד לגרום לנשיאה באשמה של עיתונאי בלבד, ולא של נערת-שעשועים. נראה, כי בפרבר וינה-נוישטאט השיגה תנועת הנשים התקדמות רבה עד כדי כך ששני המינים נחשבים שם כמסוגלים במידה שווה לשאוף לאותות. בכל אופן, השופט הראשון אמר כי צלב-יוגל אינו עיטור-כבוד. אולם דעתו של פרקליט המדינה הייתה שונה. הוא ערער, ובית המשפט המחוזי הרשיע את הנאשמת וגזר עליה קנס של עשרים קרונות. בית המשפט המחוזי קבע, כי צלב-יוגל הוא אות כבוד וככזה יש להתייחס אליו באופן שווה לחלוטין לעיטור-כבוד. בית המשפט התייחס בחומרה מיוחדת ל"נשיאת הצלב בבית-מרזח". כאשר נשאלה הנאשמת, מה חשבה לעצמה, ענתה: "שום דבר". אולם הפעם המענה לא הועיל. מפני שעדיף שנערה הגונה תאמץ התנהגות זנותית, ולא שזונה תאמץ את צלב-הכבוד. איזה תירוץ היה לה? אזרח, היא אמרה, נתן לה אותו במתנה. הוא היה אצילי ונתן לה את אות הכבוד כאתנן. אבל אז היה עליה לתחוב אותו לתוך הגרב שלה. נשיאה של אות-כבוד בבית-מרזח מותרת אך ורק לאורחיו, ואם הם יעוררו בכך את רוגזו של הנערות, הרי שהנערות עלולות להיות מואשמות בעברה שיש עליה עונש. אם אבל אורח נתן לנערה אות-כבוד, במקום עשרים קרונות, הרי אסור לה לשאת את אות-הכבוד, ועליה לשלם את עשרים הקרונות לבית המשפט. משום שבית המשפט הוא זונה שאינה נותנת שיתקעו אותה, והיא גובה אתנן אפילו מן המסכנים.

קרל קראוס

השיר על העיתונות (בית ראשון)

בראשית הייתה העיתונות, ואז העולם הופיע.
הוא התייצב מתוך אינטרס עצמי.
אחרי הכנה מסוימת רואה אלוהים שזה מצליח,
ואת העולם אל העיתון מביא.

תרגום: יובל שקד

איתן שטיינברג סטאבט מאטר – תפילה אנושית (Stabat Mater – a Human Prayer)

לזמרת, לרביעיית כלי-קשת ולפס-קול (2004)

טקסט: אתי בן-זקן, לצד קטעים עממיים ועתיקים

אתי בן-זקן, קול; יעל ברולסקי, טלי גולדברג – כינורות; מירי מנשרוב, ויולה; שירה מני, צ'לו

איתן שטיינברג – זוכה פרס אקו"ם למפעל חיים (2014), פרס לנדאו לאמנויות הבמה (2010) ופרס ראש-הממשלה למלחינים (2007) – קיבל את הכשרתו בקומפוזיציה באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בירושלים (תואר ראשון ותעודת אמן), באקדמיה קיג'אנה באיטליה (דיפלומה) ובאוניברסיטת קליפורניה בברקלי, ארה"ב (תואר דוקטור). כיום הוא פרופסור מן המניין בחוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה, ובשנים 2005-2010 כיהן כראש החוג. יצירותיו זוכות למוניטין בשל שפתו המוסיקלית הייחודית. שיתוף הפעולה שלו עם רעייתו, הזמרת והאמנית הרב-תחומית אתי בן-זקן, הניב כשלושים יצירות שכתב לקולה. יצירותיו בוצעו על-ידי התזמורות המרכזיות בישראל, ביניהן הקאמרטה הישראלית ירושלים והפילהרמונית הישראלית, וע"י מטב האנסמבלים, ביניהם האנסמבל המאה ה-21, אנסמבל "מיתר" ואנסמבל סולני תל-אביב. בחו"ל בוצעו יצירותיו, בין השאר, ע"י הסינפוניטה של קימי בניצוח אנדרס מוסטון (פינלנד), הסימפונית של טביליסי בניצוח וקטאנג קחידזה (גיאורגיה), ואנסמבל "בוסטון מוסיקה ויווה" בניצוח ריצ'רד פיטמן (ארצות-הברית). האנסמבל הפיק תקליטור מיצירותיו. יחד עם אתי בן-זקן ייסד את אנסמבל "מודאליוס" והוא פעיל בו כמנהל אמנותי, מעבד, מנצח ונגן.

התפילה הלטינית "Stabat Mater Dolorosa" היא מן המוכרות שבתפילות הנוצריות. זהו המנון לצער האימהי – צערה של מרים מול גופת בנה הצלוב. מאז חיבורו, הולחן הטקסט על ידי יותר מחמש מאות מלחינים, ביניהם פרגולזי, ויולדי, היידן, רוסיני, שוברט וורדי. **סטאבט מאטר – תפילה אנושית** מביאה פרשנות אישית וישראלית, אשר מפליגה מן המיתוס הדתי-נוצרי אל חוויה כלל-אנושית של שכול אימהי ואבדן בנים במלחמות. במרכז הטקסט עומדת מעשייה מקורית מאת אתי בן-זקן, אודות אבדן ואבל, ריפוי ותקווה. בתוכה שזורים קטעים קצרים מהתפילה הלטינית, קינה עממית בלאדינו, אשר נהגו לשיר בתשעה באב ובימי אבל, ובלדה עממית ממלחמת העצמאות האמריקנית. היצירה מבוצעת בעברית, ערבית, אנגלית, לטינית ולאדינו. **סטאבט מאטר – תפילה אנושית** נוצרה בהזמנת פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון, כמופע תיאטרלי מלא, בבימוי ובעיצוב של אתי בן-זקן. מאז, היצירה בוצעה פעמים רבות בישראל, אירופה וארה"ב, הן בבימוי מלא והן בגרסה קונצרטנטית, כפי שתוגש הערב.

1. מעשה ברוקמת / אתי בן-זקן (מבוצע בעברית ובערבית)

היה הייתה פעם רוקמת מומחית שאין כמותה. מכל הערים שלחו אליה בדים וביקשו: "הנה הרך שבאריגים, עשי לאהובתי שמלה רקומה..." "הנה האיתן שבאריגים, רקמי עליו את דגל האומה..." והאישה רקמה. לרוקמת היה בן, עלם חסון. פקידי הממלכה לקחוהו לשרת בצבא-המלך. אותו זמן הגיעה הזמנה מן המלך בכבודו ובעצמו: "הנה המפוארים שבאריגים – רקמי עליהם את מסע החיים!" והאישה רקמה: הריון מצד אחד, מוות מצד שני, מאזני צדק מתנדנדים, מלאך שומר. בתווך רקמה עלם חסון כמו בנה – נער שנשט את משחקיו ויצא למלחמה. בקצה, לצד המוות, נשארה פינה ריקה והיא תהתה במה למלא אותה. אל בית האישה הגיעו אנשי הצבא ובשרו: בןך החסון – מת. אלה בגדיו שהותיר אחריו. שבתה האישה ממלאכתה ולא רקמה עוד.

2. "Malato sta el hijo del rey" / רומנסה יהודית-ספרדית (מבוצעת בלאדינו)

בן המלך חולה, חולה שאי אפשר להצילו. שבעה רופאים מטפלים בו, הטובים ברופאי גרנדה. שבעה עולים, שבעה יורדים, איש לא עוזר במאום. נותר רק לחכות לזה שזקנו זקן-אבל.* הפעמונים מכריזים בצער ובעצב פנו דרך, אנשים טובים, הנה מובילים את המת.

* כינוי למלאך המוות

3. "איי" (ללא מילים)

4. "Filius" / מתוך התפילה הנוצרית "Stabat Mater" (מבוצע בלטינית)

בן

ניצבת האם, כואבת

בוכייה, אבלה על בנה

5. "Johnny has gone for a soldier" / שיר-עם אמריקני (מבוצע באנגלית)

על גבעת האגוז אני יושבת עצובה,

מי יאשימני על כך שאני בוכה?

כל דמעה מדמעותיי תניע טחנה,

ג'וני יצא למלחמה.

אוי לי, אהבתי אותו כל כך,

לבי נשבר לראותו הולך,

רק הזמן יביא מזור לצערי,

ג'וני יצא למלחמה.

אמכור את שעוני, אמכור את חכתי,

אמכור את גלגל הטוויה שלי

בכדי לקנות לאהובי חרב מפלדה –

ג'וני יצא למלחמה.

6. מעשה ברקמת (המשך) / אתי בן-זקן (מבוצע בעברית ובערבית)

לבסוף הגיע שליח המלך, ותבע את מסע החיים הרקום. "מעשה הרקמה אינו גמור", אמרה האישה, "פינה ריקה יש בו, ולא מצאתי בד ראוי למלאה. אחר כך מת עלי בני ושבתתי ממסע החיים." והיא נשקה לבגד של בנה, המוכתם בדם. "זה הבד החסר!" קרא שליח המלך, "אין ראוי מבגדו של לוחם שהקריב את חייו! קרבן נשגב! תפרי את הבגד אל תוך הרקמה ומסע החיים יושלם!" למשמע הדברים האלה, קרא הנער שבתוך הרקמה: "קרבן? הקריבו את גאוות השליטים, את יהירות שרי הצבא... הקריבו את השנאה, את רגשות הנקם... אל תקריבו נערים כמותי..." ומשראה ששליח המלך אינו שועה לדבריו, פסע הנער החוצה ממעשה הרקמה, והסתלק.

7. "Eia Mater" / מתוך התפילה הנוצרית "Stabat Mater" (מבוצע בלטינית)

אם אוהבת, מקור האהבה,
תניני וארגיש כאב ככאבך
תניני להתאבל איתך.
היא ראתה את בנה היקר
מת, נטוש.

8. קטע אינסטרומנטלי

9. שיר מחילה / אתי בן-זקן (מבוצע באנגלית)

Come, my friends, let's pluck our strings
And may our song be heard by kings
All that we tell we've learned from Death
And from the womb of Mother Earth

When gone for war I was a child
My mother at the window cried.
"Take care, my son," she said in tears
"May angels guard you from your fears."

"Don't look for Justice," so mom said,
"For it is far away ahead.
At first you'll meet the wrongs of life
And then the silence of the dead."

My heart was wounded and my soul,
I've seen the wrongs, the dead and all.
Justice is indeed so blind,
But eyes were given to mankind.

With eyes wide open I forgive
Myself and all my enemies.
My army medals put aside
I'd pass on music to my child.

Come on, my friends, let's pluck our strings
And may our song be heard by kings.
May this song heal the wounds of war,
And may love dwell in our core.

אתי בן-זקן היא אמנית-קול ויוצרת רב-תחומית. כזמרת קונצרטים היא מופיעה על מטב הבימות בישראל ובחו"ל ביצירות עכשוויות שמרביתן נכתבות במיוחד לקולה. היא זוכה לשבחים גם כמבצעת של מוסיקה אתנית בקשת רחבה של שפות, ומרבה לשתף פעולה עם בן-זוגה, המלחין איתן שטיינברג, בפרויקטים של מוסיקה עכשווית, מוסיקה אתנית, ומופעי תיאטרון-מוסיקה. הקלטותיה מושמעות תדיר בתחנות רדיו בישראל, אירופה וארצות-הברית, בטלוויזיה ובסרטים תיעודיים. בן-זקן מוכרת גם כיוצרת רב-תחומית: שני רומנים מפרי עטה ראו אור ב"ספרית פועלים"; שבעה מופעי תיאטרון-מוסיקה והצגות רב-לשוניות שכתבה, בימה ועיצבה, הוצגו בפסטיבלים בישראל ובחו"ל; מיצבי-קול שיצרה מלווים תערוכות ויצירות וידאו-ארט של אמנים שונים. השכלתה כוללת לימודי מוסיקה באקדמיה ע"ש רובין בירושלים, לימודי בימוי ופרפורמנס בבית-הספר לתיאטרון חזותי בירושלים, וכן תואר ראשון ותואר שני, שניהם בהצטיינות, בחוג לספרות של אוניברסיטת חיפה. מאז 2004 היא מלמדת בחוג לתיאטרון באוניברסיטת חיפה. ב-2013 ייסדה עם איתן שטיינברג את האנסמבל הרב-תרבותי והרב-סגנוני "מודאליוס".

יעל ברולסקי מופיעה בקביעות בקונצרטים קאמרליים בישראל ובאירופה ומנגנת באנסמבלים למוסיקה עכשווית, וביניהם כגון אנסמבל המאה ה-21. השתתפה בפסטיבל פרו, רולנדסאק; פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון; פסטיבל לוצרן, והופיעה כסולנית עם המנצח פייר בולז, התזמורת הסימפונית של בוכום, ריין-רור פילהרמוני, התזמורת הפילהרמונית הישראלית והקאמרטה הישראלית ירושלים. ניגנה עם אנסמבלים למוסיקה עכשווית וביניהם אנסמבל אנטרקונטמפוררין ומוזיקפבריק והוקלטה לשידורי רדיו בארץ ובאירופה. יעל ברולסקי היא תלמידתם של חיים טאוב, אריך גרינברג ואיידה בילר. זכתה במלגות קרן התרבות אמריקה-ישראל. סיימה בהצטיינות יתרה את תואר האמן באקדמיה המלכותית בלונדון, בוגרת האקדמיה למוסיקה ע"ש רוברט שומאן בדיסלדורף והשלימה את לימודיה לתואר במוסיקה קאמרית עכשווית באקדמיה למוסיקה בקלן.

טלי גולדברג היא בוגרת בית הספר הגבוה למוסיקה בלונדון, גילדהול, שם למדה אצל פרופ' יפרח נאמן. היא ממייסדות "הרביעייה העכשווית" והייתה חברה בה עשר שנים. הרביעייה זכתה בפרס הראשון בתחרות בינלאומית למוסיקה עכשווית בפולין והופיעה בקביעות בפסטיבלים בעולם ובישראל. כיום, טלי גולדברג היא נגנית מובילה ב"אנסמבל סולני תל-אביב" ונגנית אורחת בתזמורת השוודית "קאמרטה נורדיקה" וב"קאמרטה ברן" בשווייץ. משנת 2011 היא חברה ברביעיית "רובנס" ההולנדית. עם הרביעייה הופיעה במטב הפסטיבלים והסדרות למוסיקה קאמרית באירופה ובארצות-הברית והקליטה שני תקליטורים. היא פעילה בהוראה ובקידום המוסיקה הקאמרית במסגרות שונות. טלי גולדברג פעילה גם בתחום המוסיקה העתידית. היא מנגנת בכינור בארוק ב"תזמורת הבארוק ירושלים", ב"בארוקדה", ב"אנסמבל פניקס" ועוד.

מרים מנשרוב החלה את לימודיה בכינור בגיל שמונה בהדרכתה של לובה שוחט. לאחר לימודיה בבית-הספר על-שם תלמה ילין החלה את שירותה בצה"ל, שם הוקמה רביעיית רוסו שהופיעה בארץ ובחו"ל וזכתה במקום הראשון בתחרות באקדמיה במוסיקה בירושלים ובמלגת הצטיינות בקרן אמריקה ישראל. לאחר שסיימה את לימודיה בארץ, אצל פרופ' יורי גנדלסמן, עברה לליבק, גרמניה, ושם השלימה את לימודיה בבית הספר הגבוה למוסיקה ליבק, אצל פרופ' ברברה ווסטפאל.

מרים מנשרוב השתתפה בפסטיבלים רבים: שלזוויג הולשטיין, וורביה, רולנדסאק וכפר בלום – כנגנית תזמורות ובהרכבים קאמרליים. לאחר כעשור בגרמניה – שם עבדה, בין היתר, בתזמורת הרדיו בקלן – חזרה לישראל, וכאן היא מלמדת ומנגנת בפרויקטים מגוונים.

שירה מני היא בוגרת תואר שני ב-New England Conservatory שבבוסטון, ארצות-הברית, בכיתתו של מר לורנס לסר ובוגרת תואר ראשון, בהצטיינות, בבית-הספר למוסיקה ע"ש בוכמן-מהטה שבאוניברסיטת תל-אביב, בכיתתו של מר הלל צרי. היא ניגנה בתזמורת New World Symphony שבמיאמי בניהולו האמנותי של מאסטרו מייקל טילסון תומס ובפסטיבלים יוקרתיים רבים ברחבי העולם. עם חזרתה לישראל בשנת 2009 ניגנה עם אנסמבלים רבים, ביניהם אנסמבל מיתר, אנסמבל סולני תל-אביב ואנסמבל המאה ה-21, וכינה כצללית הראשית של התזמורת הקאמרית הקיבוצית נתניה. כיום שירה מני מופיעה רבות בקונצרטים קאמריים בארץ ובאירופה. כמו כן, היא יזמה והפיקה את קונצרט "צלילים לחיים" במוזיאון תל-אביב לאמנות – קונצרט התרמה עבור האגודה למלחמה בסרטן, ונאספו בו יותר מ-100,000 ש"ח לצרכי מחקר. מני היא זוכת מלגות מקרן התרבות אמריקה-ישראל ללימודים בארץ ובחו"ל ומלגות מטעם קרן רונן. היא יזמה את הסדרה "ביקורים קאמריים" במרכז קלור בכפר-בלום והחל בעונת 2014/15 מפיקה אותה.

יוני עציון היא זוכרת פרס סמואל מאיז לשנת 2010 ובפרסים אחרים, ביניהם פאול בן חיים, תחרות כלי-הקשת של בית הספר למוסיקה ע"ש בוכמן-מהטה, תחרות מוסיקה קאמרית באותו מוסד ותחרות האמן הצעיר, וכמו כן קיבלה במשך שנים רבות תמיכה מקרן התרבות אמריקה ישראל ומקרן רונן. יונה (יוני) עציון נולדה בישראל בשנת 1984 והחלה את לימודי הצ'לו בגיל שש בקונסרבטוריון הישראלי למוסיקה בתל-אביב. היא בוגרת התיכון ע"ש תלמה ילין, בוגרת יחידת הנגנים הצעירים של המרכז למוסיקה משכנות שאננים, ובעלת תואר ראשון מביה"ס למוסיקה ע"ש בוכמן-מהטה ותואר שני מקונסרבטוריון ניו-אינגלנד שבבוסטון. עם מוריה נמנים גב' מעיין מתתיהו, פרופ' מיכאל חומיצר, מר הלל צורי ומר לורנס לסר. במסגרת לימודיה בביה"ס ע"ש בוכמן-מהטה הופיעה בסדרות המנויים ובקונצרטים ברחבי הארץ, ואף נבחרה לייצג את ביה"ס ברסיטלים ובקונצרטים קאמריים במוסקווה ובמדריד.

עציון משתתפת בקביעות בפסטיבלים ברחבי העולם: פסטיבל מיאג'י בדרום-אפריקה, חג המוסיקה הישראלית, פסטיבל קול המוסיקה בגליל העליון, פסטיבל סנגלווד, כיתות האמן הבינלאומיות בהולנד, פסטיבל סאמיט בניו-יורק, פסטיבל המוסיקה בשדה-בוקר, ותזמורת מזרח מערב בניצוחו של מאסטרו דניאל ברנבוים. הופעותיה משודרות מדי פעם בפעם בקול המוסיקה, בערוץ 2 הישראלי וברשות השידור בגרמניה.

לאחר סיום התואר בבוסטון, עברה עציון לגור בניו-יורק. שם הייתה פעילה מאוד כמוסיקאית עצמאית והופיעה באופן קבוע בתור נגנית קאמרית, ברסיטלים ובתזמורות קאמריות, וכמו כן לימדה בביה"ס למוסיקה "אופוס 118" הנודע, והעבירה כתות אמן בארגון תזמורת הנוער של התזמורת הסמפונית של ניו-ג'רזי. בשנת 2012 חזרה להתגורר בישראל, ומאז היא מלמדת בכפר הירוק, מרבה להופיע בתזמורת הפילהרמונית הישראלית בארץ ובחו"ל, ומנגנת מוסיקה קאמרית בהרכבים שונים.

שיר פרץ היא שחקנית, בוגרת החוג לתיאטרון בבית-הספר לאמנויות של אוניברסיטת חיפה. היא חברה באנסמבל א-זהזה, קבוצת תיאטרון של שחקנים יוצרים חיפאים. כמו כן, היא תקליטנית ועורכת מוסיקה.

הקונצרטים הבאים:

רסיטל פסנתר, בנגינת אנטואן פרנסואז (Antoine Françoise),

במסגרת סדרת הקונצרטים האוניברסיטאית,

ביום א', 26 באפריל 2015, בשעה 14:15, באודיטוריום מוזיאון הכט

קונצרט של יצירות **בנות-זמננו לקול ולפסנתר**,

בביצוע ברכה קול, מצו-סופרן, ועמית דולברג, פסנתר,

ביום ג', 28 באפריל 2015, בשעה 19:00, במשכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט, אולם 207

החוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה

בית הספר לאמנויות, משכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט, הר הכרמל, חיפה 3498838

טל' 04-8288821; gmichal@univ.haifa.ac.il

לקבלת הזמנות לכל אירועי בית הספר לאמנויות – קונצרטים, תערוכות והצגות –

כתבו בבקשה ל- gmichal@univ.haifa.ac.il והצטרפו לרשימת התפוצה.



בית הספר לאמנויות, אוניברסיטת חיפה



משכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט